

Літа, літа... Пролетіли ви, прошуміли, наче птахи сизокрилії. Але скільки ж то усього пережито, скільки бачено-перебачено, думано-передумано... Відчував, що настав час переступити межу, за якою - вічність. І сприймав це спокійно, бо вже не раз у житті думав про неминучість того, що має статися. А зболений і виснажений багатолітньою творчою працею мозок усе ще не давав спокою: як там у рідному краї? І чи було воно все те насправді, а чи привиділося йому тільки тепер, на порозі вічності?...

Він пішов із життя 9 липня 1987 року. І якби всемогутній наш Бог хоч на декілька років подовжив йому перебування на цьому світі, то він (нарешті!) міг би без усіляких перешкод відвідати свою Батьківщину, якою мріяв усе життя.

Грко і боляче усвідомлювати, що Улас Самчук, видатний письменник, творами якого зачитується чи не увесь цивілізований світ, тільки тепер доходить до нас, в Україну. Письменник великої драматичної долі, він за своє довге

многотрудне життя створив цілу бібліотеку блискучої прози (романи, повісті, оповідання: трилогія «Волинь», «Марія», «Гори говорять», «Кулак», «Юність Василя Шеремети», «Чого не гоїть огонь», «На твердій землі», «Віднайденний рай» та ін., а також книги спогадів «На білому коні», «На коні вороному»). За винятком трилогії «Волинь», повістей «Марія» і «Чого не гоїть огонь», які з'явилися в Україні протягом останніх десяти років, ми і сьогодні, на превеликий жаль, майже не маємо змоги познайомитися з усіма його творами, тим паче, що переважна більшість їх має безпосереднє відношення до нашого краю, де народився і певний час жив письменник.

У кожної людини є на землі найдорожчий куточок, де вона зробила свій перший крок, із якого починається навіть найдовша дорога. Для нього таким куточком на земній кулі стало давнє село Дермань. «Дермань для мене, - читасмо у його книзі спогадів «На білому коні», - центр центрів на планеті. І не тільки тому, що десь там і колись там я народився... Але також тому, що це справді «село неначе писанка» з його древнім Троїцьким монастирем, Свято-Феодорівською учительською семінарією, садами, галями, яругами, пречудовими переказами та легендами».

І справді, якої б пори року не завітав сюди, не пересташ дивуватися тутешній природі. Особливо восени, коли гаї і сади на Дерманських горах устеляються золотаво-багряними килимом. Зачаровують довколишні краєвиди. Милується ними і починаєш розуміти, що саме ця природа могла так щедро обдарувати неабияким художнім хистом, здавалося б, звичайного сільського хлопця; що саме на цих узгір'ях і крутосхилах зміг прорости, а згодом виріти блискучий

письменницький талант автора, якого у Канаді справедливо назвали «найвизначнішим українським прозаїком у вільному світі».

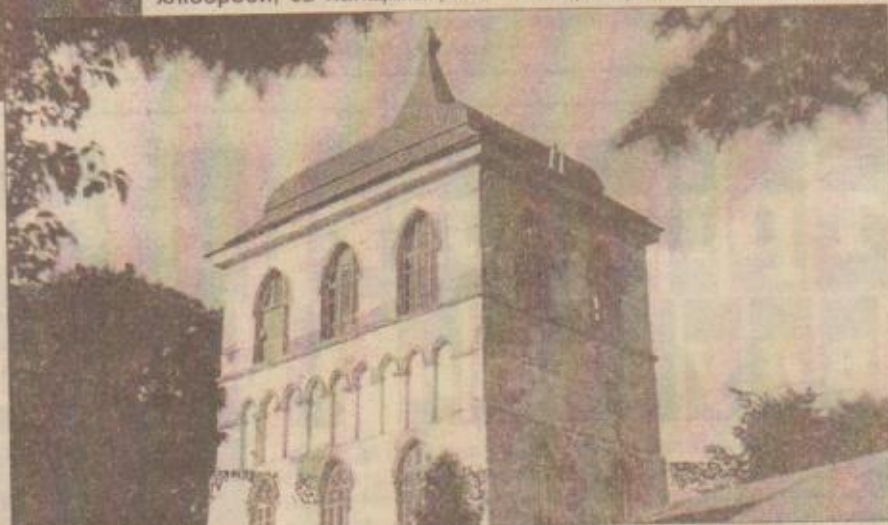
...Сільський путівець, огинаючи могутні монастирські вали, простує поміж вигоном і городами до підніжжя великого пагорба, що бовваніє на південно-західній околиці села. То є Запоріжжя - один з «кутків», на які, за словами письменника, ділилося (та й тепер ділиться)

зробили свою справу: криниці вже давно немає, але майже під самими вербами, серед смарагдового килима різнотрав'я, вкритого прозорою водичкою, струменить із-під землі ледь помітне джерело. Тут починається річка, не така вже й велика, але річка, яка не давала спокою маленькому сільському хлопчині і яка згодом вивела його на безкрає плесо літературної творчості. Річка, що стала відомою усьому світові...

НА ПОРОЗІ ВІЧНОСТІ

ся) село. Тут, на самій верхівині пагорба, вкритого галями і садами, серед яких ледь-ледь проглядаються дахи будівель, біля високої напівусохлої тополі садиба Гуців-Самчуків. Тут 20 лютого 1905 року в родині Олексія і Настасії Самчуків народився майбутній письменник. «Усі мої предки - писав Улас Олексійович, - були хлібороби, за панщини

У центрі села, поруч із монастирем, красується велика і гарна будівля середньої школи. Колись же була тут учительська семінарія, а при ній - чотирикласна школа, в якій у 1917-1920 роках навчався Улас. «За царських часів, - згадував письменник, - це була одна з найкращих шкільних будов цілої Волині - привілейована школа учителів під опікою опікою відомого в той час архієпископа Антона Храповицького, члена Святейшого Синоду Православної церкви, найвпливовішої інституції Російської імперії. Дерманська семінарія була особливо фаворизована, бо завданням

кріпаки, за винятком одного з давніх предків Данила Гуца, який прибув на наш куток із Запоріжжя ще з давніх часів. Оповідали, що за Хмельниччини, і що він був козак». І далі: «Територія нашого гуцівського царства невелика, це лише північна частина запорізького горба. Довкола - сад, а далі город, що разом із лішником і сіножаттю простягався до одного з потоків, з яких починається річка Устя, що десь там далі, біля Рівного, впадає до Горині...»

Неподалік пагорба, край долини - три старезних предковичіні верби (це, мабуть, їх мав на увазі письменник, згадуючи «криницю під трьома вербами»). Невблаганний час, та й меліоратори

її було спеціально вишколювати учителів для русифікації «юго-західного краю», тобто Волині, Холмищини, як також «привіслянського краю», себто Польщі... За Польщі всі ці школи були закриті і їх вихованцям не визнано права учительувати».

Тяжкий і нерівний був життєвий і освітній шлях Уласа Самчука. На Батьківщині він прожив лише двадцять два роки. Решту життя звів на чужині. Чому так сталося? На це запитання письменник сам дає вичерпну відповідь: «Я йшов на Захід, бо наша домашня розв'язка питання мене ніяк не переконувала. Ні царі, ні Ленін, ні Пілсудський не йшли по лінії свободи,

я ще тоді не знав Ліврозумів, що свобода не. Рабом є не тільки ся, але й той, що не в. Це є загальний неграбства. Чи знайшов Захід? Засадниче т виразно зрозумів, що рення вищих і найвице моральна незалнавстримне прагне. Вільний тільки т хаос. В душі, в мисл

Повернувшись із роки, Улас Самчук дав у Рівному редакційний. Цей факт із ка, думаю, потребує ження, бо не все так ся тим, хто звик ставити це у провину п зиваючи його за пр діяльність на поса діяльності він досить де книзі спогадів «На б даю, не треба бути а вим, аби з його розп які завдання ставив прагнув письменни цей крок. Значу тіл ль» він почав ред 1941 року, а вже 21 за публікацію статт буде його було заа нено у рівненській т

Ще до арешту У відвідав рідне село, мріяв десятку літ. серцю місця, зустрі ми, знайомими і бл сам згадує про це: «бути у такому товар «герої» моїх писань Запоріжжя завжди житті, наповняли ме ють в уяві батьки, ді цій землі їх хоріння дух, а тим самим і м Я вирвався звідси і п побачив світ і пізна планети, що дала м ембріону моєї мате атома їх духа і тіла, частиною видимог саме тому ця точн така дорога».

1980 року в рос люю - російському менник», що десят канадському місті Т ліковано зверненн спільноти про вис чука «видатного м прози і відомого п на здобуття Нобел валосся б, уже оди викликали у нас з письменника його турної спадщини. Іван Франко: «бути менником, то вел гіркі слова найбіль ються Уласу Сам менник далеко від ходу своїх творі т джкдатися йому не

член Н ж Фотор

летіли ви, прошуміли сизокрилії. Але пережито, скільки думано-передумано час переступив вічність. І сприймав не раз у житті думав, що має статися. А який багатолітньою зрок усе ще не давав одному краї? І чи було ваді, а чи привиділося порозі вічності?... 9 липня 1987 року наш Бог хоч на деякий йому перебуван- він (нарешті!) міг би шкід відвідати свою марив усе життя, відомлювати, що Улас письменник, творця чи не увесь цивілізації тепер доходить і Письменник великої віні за своє довге

письменницький талант автора, якого у Канаді справедливо назвали «найвищим українським прозаїком у вільному світі».

...Сільський путівець, огинаючи могутні монастирські вали, проступе поміж вигоном і городами до підніжжя великого пагорба, що бовваніє на південно-західній околиці села. То є Запоріжжя - один з «кутків», на які, за словами письменника, ділилося (та й тепер ділиться)

зробили свою справу: криниці вже давно немає, але майже під самими вербами, серед смарагдового килима різнотрав'я, вкритого прозорою водоцею, струменить із-під землі ледь помітне джерело. Тут починається річка, не така вже й велика, але річка, яка не давала спокою маленькому сільському хлопчині і яка згодом вивела його на безкрає плесо літературної творчості. Річка, що стала відомою усьому світові...

я ще тоді не знав Лінкольна, але вже розумів, що свобода явище неподільне. Рабом є не тільки той, що кориться, але й той, що неволить до покори. Це є загальний неподільний клімат рабства. Чи знайшов я відповідь на Заході? Засадниче так. Передовсім я виразно зрозумів, що свобода - це творення вищих і найвищих форм життя, це моральна незалежність духа, це нестримне прагнення до космосу. Вільний тільки той, що перемагає хаос. В душі, в мисленні, в діянні...»

Повернувшись із чужини у воєнні роки, Улас Самчук деякий час працював у Рівному редактором газети «Волинь». Цей факт із життя письменника, думаю, потребує окремого дослідження, бо не все так просто, як здається тим, хто звик ставити і сьогодні ставить це у провину письменникові, називаючи його запродавцем. Свою діяльність на посаді редактора «Волині» він досить детально описав у книзі спогадів «На білому коні». І, гадаю, не треба бути аж надто доскіпливим, аби з його розповіді не зрозуміти, які завдання ставив перед собою і чого прагнув письменник, зважившись на цей крок. Запам'ятайте, що газету «Волинь» він почав редагувати 1 вересня 1941 року, а вже 21 березня 1942 року за публікацію статті «Так було - так буде» його було заарештовано й ув'язнено у рівненській тюрмі.

Ще до арешту Улас Олексійович відвідує рідне село, побувати в якому мріяв десятиліття. Він обходить дороги серцем і міццю, зустрічається з родичами, знайомими і близькими. І ось так сам згадує про це: «Гриємно і радісно бути у такому товаристві. Це ж бо все «герої» моїх писань. Дермань та його Запоріжжя завжди тримали мене при житті, наповняли мене надією... Постають а уяві батьки, діди, рід, покоління, у цій землі їх хоріння, у цьому повітрі їх дух, а тим самим і моє коріння, і мій дух. Я виривався відси і пішов у світ, але я тут побачив світ і пізнав його. Це та точка планети, що дала мені перше оперття з ембріону моєї матері і мого батька, з атома їх духа і тіла, щоб пізніше я став частиною видимого космосу буття. І саме тому ця точка планети для мене така дорога...»

1980 року в російському (підкреслюю - російському) журналі «Современник», що десятки років виходить у канадському місті Торонто, було опубліковано звернення до літературної спільноти про висунення Уласа Самчука «видатного майстра мистецької прози і відомого громадського діяча, на здобуття Нобелівської премії». Здавалося б, уже один цей факт мав би викликати у нас заслужену увагу до письменника. Його багатолітню літературну спадщину. Проте, як сказав Іван Франко: «бути українським письменником, то велике нещасття». Ці гіркі слова майже безпосередньо стосуються Уласа Самчука. Помір письменник далеко від рідного краю, і виходу своїх творів в Україні на той час диктується йому не судилося...

Василь РЯБУНЦЬ,
член Національної спілки
журналістів України
фоторепродукція автора

НА ПОРОЗІ ВІЧНОСТІ

ся) село. Тут, на самій верхівині пагорба, вкритого гаями і садами, серед яких ледь-ледь проглядаються дахи будівель, біля високої напівусохлої тополі садиба Гуців-Самчуків. Тут 20 лютого 1905 року в родині Олексія і Настасії Самчуків народився майбутній письменник. «Усі мої предки - писав Улас Олексійович, - були хлібороби, за панщини

У центрі села, поруч із монастирем, красується велика і гарна будівля середньої школи. Колись же була тут учительська семінарія, а при ній - чотири-класна школа, в якій у 1917-1920 роках навчався Улас. «За царських часів, - згадував письменник, - це була одна з найкращих шкільних будов цілої Волині - привілейована школа учителів під опікою відомого в той час архієпископа Антона Храповицького, члена Святейшого Синоду Православної церкви, найвпливовішої інституції Російської імперії. Дерманська семінарія була особливо фаворизована, бо завданням

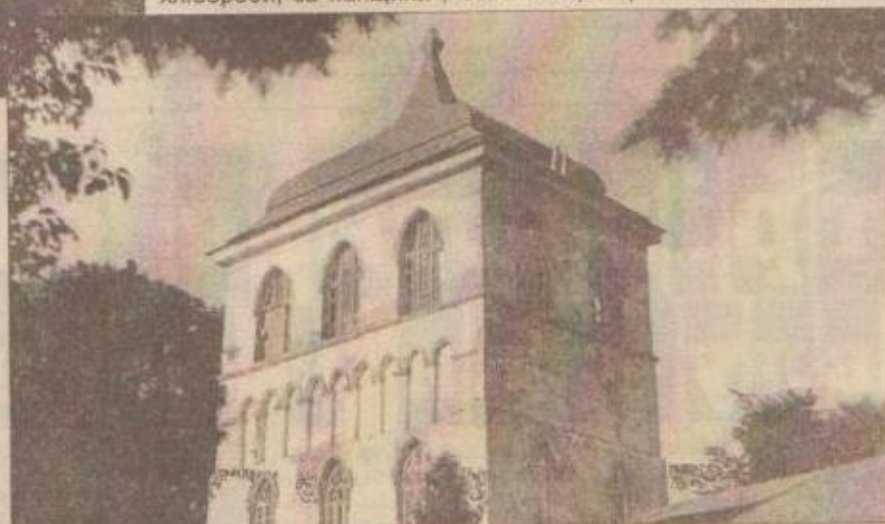

кий жаль, майже не найомитися з усіма паче, що переважна безпосереднє відно-краю, де народився і письменник.

є на землі найдо-де вона зробила свій якого починається дорога. Для нього та земній кулі стало мань. «Дермань для його книзі спогадів «На тр центрів на планеті. що десь там і колись. Але також тому, що неначе писанка» з

їцьким монастирем,ською учительською ми, гаями, яругами,казами та легенда-

пори року не завітав ш дивуватися тутешній до восени, коли гаї і яких горах устеляють-ним килимом. Зача-деш красивиди. Милу-деш розуміти, що саме так щедро обдарува-дожним хистом, здава-го сільського хлопця; пр'ях і крутосхилах зміг-ом визріти блискучий

кріпаки, за винятком одного з давніх предків Данила Гуца, який прибув на наш куток із Запоріжжя ще з давніх часів. Оповідали, що за Хмельниччини, і що він був козак». І далі: «Територія нашого гуцівського царства невелика, це лише північна частина запорізького горба. Довкола - сад, а далі город, що разом із лішником і сніжаттю простягався до одного з потоків, з яких починається річка Устя, що десь там далі, біля Рівного, впадає до Горині...»

Неподалік пагорба, край долини - три старезних предковічних верби (це, мабуть, їх мав на увазі письменник, згадуючи «криницю під трьома вербами»). Невблаганний час, та й меліоратори

її було спеціально вишколювати учителів для русифікації «юго-западного краю», тобто Волині, Холмщини, як також «привіслянського краю», себто Польщі... За Польщі всі ці школи були закриті і їх вихованцям не визнано права учительо-вати».

Тяжкий і нерівний був життєвий і освітній шлях Уласа Самчука. На Батьківщині він прожив лише двадцять два роки. Решту життя звичував на чужині. Чому так сталося? На це запитання письменник сам досі вичерпно відповідає: «Я йшов на Захід, бо наша домашня розв'язка питання мене ніяк не переконувала. Ні царі, ні Ленін, ні Пілсудський не йшли по лінії свободи,